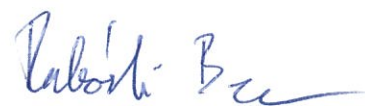

I. Országgyűlés

25. cím Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala

Dr. Rabóczki Bence
főigazgató

Budapest, 2022. augusztus 9.

1. Feladatkör, tevékenység

A Nemzeti Emlékezet Bizottságáról szóló 2013. évi CCXLI. törvény (a továbbiakban: NEBtv.) rendelkezik a Nemzeti Emlékezet Bizottságának (a továbbiakban: Bizottság) létrehozásáról, a Bizottság jogállásáról, feladat- és hatásköréről, elnökének és tagjainak jogállásáról. A Bizottság munkaszervezete a Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala (a továbbiakban: Hivatal), amelynek jogállásáról és személyi állományáról a NEBtv. mellett a különleges jogállású szervekről és az általuk foglalkoztatottak jogállásáról szóló 2019. évi CVII. törvény rendelkezik.

Az Alaptörvényben foglalt felhatalmazás alapján az Országgyűlés által megválasztott Bizottság a kommunista diktatúrával kapcsolatos állami emlékezet megőrzésével, valamint a diktatúra hatalmi működésének feltárásával foglalkozó tudományos testület. A Bizottság az 1944. december 21. és 1990. május 2. közötti időszak átfogó elemzésével és a kommunista diktatúra működésének feltárásával összefüggésben elsősorban az alábbi tevékenységeket végzi:

- tudományos kutatás,
- irat-, képi és hanganyagok nyilvánosság számára való közzététele,
- irat-, képi és hanganyagok digitalizálása,
- ismeretterjesztés, oktatási segédanyagok készítése,
- a feltárt tényadatokból és eredményekből a nyilvánosság számára elérhető online adatbázisok készítése,
- tudástár és digitális archívum létrehozása,
- élő tanúk emlékeinek rögzítése,
- a kommunista diktatúra felépítésével, működésével kapcsolatos vizsgálati eredmények közzététele,
- a kommunista hatalombirtokosoknak a diktatúra működésével összefüggő szerepükre és cselekményeikre vonatkozó személyes adataik közzététele.

A Bizottság feladatainak ellátása érdekében tudományos alaputatást végez. A koronavírus világméretű járvány a 2020-as évhez hasonlóan 2021-ben is részben megnehezítette, részben pedig el is lehetetlenítette a hagyományos tudományos kutatást, tekintettel a kutatóhelyek, levéltárak, múzeumok időszakos bezárására. A Bizottság – részben a 2020-as esztendőben szerzett tapasztalatokra építve – 2021-ben is mindent elkövetett annak érdekében, hogy a kialakult helyzetben is, támaszkodva a közgyűjtemények online tartalomszolgáltatásaira, folyamatosan dolgozzon, ezen belül továbbra is eljuttathassa kutatási eredményeit az érdeklődő közönség számára. Az aktuális járványügyi intézkedésekhez igazodva hibrid (részben online) és teljesen online konferenciákat rendezett, folyamatosan bővítette újabb és újabb kiadványaival a <https://kiadvanyok.neb.hu> honlapot, amelyen ingyenesen elérhetővé tette valamennyi kiadványát, és még egy országos középiskolai tanulmányi verseny döntőjét is sikeresen megrendezte az online térben.

A Bizottság egyrészt kiemelt projektek keretében, részben társintézményekkel együttműködve, szakmai műhelyek bevonásával végzi kutatásait. A Bölcsészettudományi Kutatóközponttal 2014-ben életre hívott Vidéktörténeti Témacsoport 2021-ben tovább folytatta a kommunista diktatúra vidéki társadalomtörténeti jelenségeinek átfogó vizsgálatát az egész országra kiterjedő levéltári alaputatások révén, különös tekintettel az 1970-es, 1980-as évtizedek fejleményeire, illetve a diktatúra vidéket hátrányosan érintő területfejlesztési politikájára. A pandémiás helyzet miatt a Vidéktörténeti Témacsoport tagjainak 2021 első felében nélkülözniük kellett a személyes jelenléttel járó megbeszéléseket és szakmai rendezvényeket, konferenciákat sem volt lehetőségük tartani. A kutatók elektronikus és online platformokon tartották a kapcsolatot, és a munkát is így koordinálták. 2021. május 25-én online műhelykonferenciát rendeztek, november 9-én pedig már lehetőség nyílt személyes jelenléttel megrendezni egy konferenciát a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében. A kutatómunka következő állomásaként 2021-ben jelent meg a Vidéktörténeti Témacsoport hatodik

tanulmánykötete „Zala megye szovjetizálása 1945-1990” címmel. A szerző, Káli Csaba Zala megye 1945 és 1990 közötti történetét beszéli el, újszerűen bemutatva a szovjetizálás helyi sajátosságait. Szintén 2021-ben jelent meg a sorozat hetedik kötete, „Lefojtva. Uralom, alávetettség és autonómia a pártállamban (1957–1980) címmel. A kötet, amelyet Csikós Gábor és Horváth Gergely Krisztián szerkesztettek, az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követő megtorlás utáni két évtizedet tárja az olvasó elé, amely időszak a kommunista társadalomátalakítási kísérlet legmélyebb változásokat előidéző időszaka volt Magyarországon.

A fiatalok ismereteinek gyarapítása, érdeklődésük felkeltése érdekében a Bizottság 2021-ben hozzákezdett egy színpadi produkció megalkotásához. Az előadás alapjául a 2020-ban kiadott Magyar hősök című kötet szolgált, amely 2021-ben angol nyelven is megjelent; egyebek között ezt a könyvet ajándékozta Áder János, Magyarország köztársasági elnöke Ferenc pápának 2021. szeptember 12-i magyarországi látogatásakor. A színpadi produkció szövegét Szabó Borbála írta, a darab rendezője Seres Tamás, producere Serfőző Krisztina. A 90 perces előadás alkalmas arra, hogy megragadja a fiatalok figyelmét, és a színház nyújtotta élményen keresztül megismertesse velük a 20. századi totális diktatúrákat, valamint azokat az elfeledett magyar hősöket, akik saját életük kockáztatásával igyekeztek segíteni bajba jutott embertársaikon.

2021 másik nagy jelentőségű kiadványa a Mindszenty József bíboros ellen lefolytatott koncepciók per apropóján készült angol nyelvű tanulmánykötet kiadása. A könyv a katolikus egyházi állam hivatalos kiadója, a Libreria Editrice Vaticana gondozásában, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága szakmai együttműködésével, a Pápai Történelmi Bizottság sorozatában jelent meg. A kötet a 2019-ben Budapesten, az Országházban, A Mindszenty-per hetven év távlatából - Főpapi sorsok Kelet-Közép-Európában címmel megrendezett kétnapos nemzetközi konferencia előadásai alapján készült tanulmányokat tartalmazza. Legfőbb tudományos értéke, hogy teljes kelet-közép-európai áttekintést nyújt a kiépülő kommunista diktatúrával szembekerülő főpapok sorsáról Lengyelországtól egészen Albániáig, emellett bemutatja a kárpát-medencei (erdélyi, kárpátaljai, felvidéki) főpapok helytállását. Az egyes főpásztorok sorsát egy kötetben, összehasonlító módon bemutató írások egyúttal további elemzések elvégzéséhez is alapot szolgáltatnak; a protestáns főpásztorokról szóló tanulmányok pedig lehetővé teszik az egyházüldözés még differenciáltabb elemzését. A Bizottság – tekintettel arra, hogy 2020-ban volt a recski kényszermunkatábor létesítésének 75. évfordulója – Magyar gulág címmel országos megemlékezésorozatot szervezett. A Magyar gulág programsorozat többek között tudományos konferenciákkal, kiállítással, rövidfilmmel (Mi, a rendszer ellenségei), tematikus honlappal, középiskolásoknak szóló tanulmányi versennyel segítette az internáltak, kitelepítettek és zárt táborokba hurcoltak sorsának megismerését, és az áldozatok emlékének méltó ápolását. A pandémiás helyzet miatt a programok egy részét 2021-re kellett átütemezni. 2021. február 24-én Szekszárdon online formában került bemutatásra a kiállítás. A Bizottság szeptember 28-án Nagykörösön, október 19-én Orosházán, november 3-án Ebesen, november 15-én Mátészalkán, december 7-én Mosonmagyaróváron hagyományos formában tudott kiállításmegnyitót tartani. 2021-ben az online oktatásban szerzett gyakorlatra támaszkodva az előző évről elhalasztott országos középiskolás tanulmányi versenyt is sikerült megrendezni.

A Magyar Nemzeti Levéltárral közös zajlott kiemelt kutatási program volt a Jog- és tulajdonfosztás, identitástörés a vidéki Magyarországon a kommunista diktatúrában címet viselő projekt. Legfőbb célkitűzése a vidéki Magyarországon elszenvedett jog- és tulajdonfosztások feltárása és bemutatása 1944-től kezdődően. A projekt keretében az egész országot felölelő, korszakokon átívelő kutatások alapvető célja az volt, hogy azonos kérdésselvetések és forráscsoportok alapján lokálisan és regionálisan, hét kiválasztott megye forrásaira támaszkodva tárja fel és elemezze a második világháború végén és a kommunista diktatúrában meghozott állami döntéseket, azok hatásait, különös tekintettel a tulajdonfosztás kérdéskörére. A projekt zárórendezvénye, zárókonferenciája Nádasdladányon volt 2021. október 6-án.

A Károli Gáspár Református Egyetemen 2018-ban elindított közös kutatás a kommunista diktatúra alatti protestáns vallásgyakorlásban rejlő ellenállási lehetőségek, eszközök feltárását tűzte célul. A református – és részben az evangélikus – közösséget vizsgálva a projekt mindenekelőtt két problémára fókuszál. Sarkalatos kérdés a még élő személyek emlékeinek szisztematikus összegyűjtése, hiszen sok esetben csak ők rendelkeznek információkkal az „alsó szinten” zajló, a hatalom vagy az egyházi vezetés előtt titokban tartott tevékenységről. Az egykori résztvevők „beszélgetése” az információk kártyázása, az erkölcsi elégtételadás része is, ám egyúttal új, eddig ismeretlen forrásokat is felszínre hoz a téma kutatói számára. A másik vizsgált részprobléma a reformátusok részéről megindult, nem hivatalosan szervezett Erdélyjáró mozgalom, amely az 1980-as években segített a trianoni békeszerződés értelmében elcsatolt és az anyaországi magyarság közötti kapcsolatok intenzívebbé tételében, illetve hozzájárult a hazai közbeszédben a határon túli magyarok helyzetének megjelenítéséhez, a pártállami rendszer lépéskényszerbe hozásához. A Bizottság és a Károli Gáspár Református Egyetem Egyház és Társadalom Kutatóintézete kutatócsoportot hozott létre budapesti és vidéki egyetemek, kutatóintézetek és más műhelyek munkatársainak részvételével. A résztvevők egyfelől feltárják a keresztyén/keresztény közösségek számára adott eszközöket, lehetőségeket, mozgásteret a vallásgyakorlás egyéni és közösségi formáinak megélésére, az áthagyományozott értékrend továbbörökítésére. Másfelől, az egyházak és a pártállami rendszer közötti viszony új források segítségével történő megvilágítása útján adalékokkal szolgálnak a Kádár-korszak általános társadalomtörténete számára is.

Az előzőekben bemutatott kutatást a katolikus közösség vonatkozásában is szükséges elvégezni. Ennek érdekében a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara és a Nemzeti Emlékezet Bizottsága 2019. augusztus 21-én szándéknyilatkozatban fejezte ki akaratát a kommunista diktatúra alatti vallásgyakorlás lehetőségeinek és a vallási ellenállás formáinak közös projekt útján való feltárására. A kutatás célja bemutatni a pártállami egyházpolitikára, a kommunista rendszer vallásellenességére adott katolikus válaszkísérleteket és feltárni az értékmentés megvalósult formáit. A kutatócsoport 2019 novemberében látott munkához, történészek, szociológusok, könyvtárosok és levéltárosok részvételével. A tagok több levéltárat (Magyar Nemzeti Levéltár, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Veszprémi Érseki Levéltár, Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltár, Szombathelyi Püspöki Levéltár, Pannonhalmi Főapátság Levéltára), egyetemeket (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Nemzeti Közszolgálati Egyetem) és kutatóintézeteket (Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Nemzeti Emlékezet Bizottsága) képviselnek. 2021-ben rendszeres online műhelykonferencia-sorozat keretében sikerült kialakítani, illetve biztosítani az egységes módszertan és forrásfeltárás, -elemzés általános elveit, és előkészítésre került egy tematikus tanulmánykötet, továbbá az 1960-as évek egyházi kisközösségeit, ezen belül is az ifjúság illegális-féllegális vallásos nevelését, valamint a pártállam reakcióját, a hívek üldözését bemutató tudományos-ismeretterjesztő kiállítás, illetve megemlékezéssorozat.

A Bizottság a NEBtv.-ben megfogalmazott feladatainak megfelelően, munkacsoportok keretében szisztematikusan folytatta annak vizsgálatát, hogyan működtek a pártállami diktatúra formalizált és rejtett hatalmi mechanizmusai a mindennapi gyakorlatban. A Bizottság célja – a diktatúra emlékezetének megőrzése és a közgondolkodás formálása érdekében – a kutatási eredmények minél szélesebb körben történő megismertetése és elérhetővé tétele.

2018-ban mutatta be a Bizottság a perek56.hu internetes adatbázist, amely a Kúria, a Legfőbb Ügyészség és a Bizottság 2014-ben indult együttműködése eredményeként született meg. Az adatbázis az 1956-os forradalom és szabadságharc vérbe fojtását követő megtorlás során a végrehajtott halálos ítélettel zárult pereket mutatja be. Az 1956-ot követő megtorlás történetének pontosabb rekonstrukciója érdekében a kutatómunka az adatbázis alapjául szolgáló büntetőeljárások körének kiterjesztésével folytatódott. A Bizottság 2021-ben tovább

folytatta az adatbázis kibővítését a halálra ítélt, de a kivégzést végül elkerülők, továbbá az úgynevezett „nagyidősök” – életfogytig tartó, vagy 15–20 év börtönnel sújtottak – sorsának és az ellenük lefolytatott eljárások végrehajtóinak bemutatásával.

A Bizottság 2021-ben is kiemelt figyelmet fordított arra, hogy együttműködjön más kelet-közép-európai emlékezetpolitikai intézetekkel, valamint további nemzetközi szervezetekkel.

A Nemzeti Emlékezet Bizottsága és az Orosz Állami Társadalom- és Politikátörténeti Levéltár (RGASZPI) egy közös kutatási program keretében a Komintern és Magyarország két világháború közti kapcsolatát és az abban részt vevő magyar személyek tevékenységét vizsgálja. A program első állomásaként a NEB tudományos munkatársaiból és az RGASZPI levéltárosaiból álló munkacsoport 2021-ben egy tudományos-ismeretterjesztő jellegű kiállítást rendezett, amely a pandémia miatt egyelőre csak digitálisan került bemutatásra.

A Bizottság és az Orosz Állami Legújabbkori Történeti Levéltár (RGANI) együttműködésében 2021-ben folytatódott a Szovjetunió és Magyarország közt 1956–1980 közt a legmagasabb szinten létrejött szovjet–magyar hivatalos tárgyalások és lehetőség szerint a pártvezetők nem hivatalos megbeszéléseiről fennmaradt (elsősorban) orosz levéltári dokumentumait bemutató tudományos forráskiadvány közös összeállítása. A tervek szerint az első kötet, amely várhatóan 2022-ben oroszul elkészül, a kádári–hrucsovi időszakot (1956–1964), a második, 2024-re tervezett kötet a kádár–brezsnyevi időszakot (1964–1980) öleli majd fel.

2021-ben is folytatódott a munka a Bizottság szakmai együttműködésével az Emlékezet és Szolidaritás Európai Hálózatával (European Network of Remembrance and Solidarity – ENRS), valamint az Európai Emlékezet és Lelkiismeret Platformjával (Platform of European Memory and Conscience – PEMC). Utóbbival 2020-tól két utazó kiállítás közös elkészítésén dolgozott a Bizottság: az egyik az európai gulágot mutatja be, a másik arról szól, miként zajlott a kommunista diktatúra idején az egyházak üldözése Közép-Kelet-Európában. A pandémia miatt a kiállítások bemutatása 2020-ról 2021-re tolódott. A *Century of martyrs, Mártírok évszázada* címet viselő kiállítás 2021. október 22-én nyílt meg a Nemzeti Emlékezet Bizottsága Hivatalának kiállítótermében. Az *European Gulag* című kiállítás három nappal később, október 25-én nyílt meg a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen.

A Bizottság honlapja mellett Facebook közösségi oldala, YouTube videómegosztó csatornája, továbbá e-mailes hírlevél szolgáltatása révén folyamatosan törekszik az érdeklődők, kiemelten a fiatalabb generációk megszólítására.

Az előirányzatok alakulása

A Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala a NEBtv. értelmében fejezetet irányító szervei jogállással bíró, központi költségvetési szerv, amelynek költségvetése az Országgyűlés fejezeten belül önálló címet képez.

Az előirányzatok módosítása

A NEB Hivatalának a Magyarország 2021. évi központi költségvetéséről szóló 2020. évi XC. törvényben jóváhagyott eredeti kiadási/támogatási előirányzata 1 324,1 millió forint volt.

A Hivatal 2021. évi – főösszeget érintő – előirányzat-módosítás adatait, jogcímenként az alábbi táblázat mutatja:

Előirányzat-módosítások levezetése*I/2B. melléklet*Cím:25, alcím:1, intézmény megnevezése:
Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala*millió forintban egy tizedessel*

Megnevezés	Kiadás	Bevétel	Támogatás	Kiadásból személyi juttatás	Létszám
2020. évi XC. törvény szerinti előirányzat	1 324,1	0,0	1 324,1	848,4	71,0
Módosítások jogcímenként *					
- felügyeleti szervek hatáskörében – működési bevétel	6,6	6,6			
- felügyeleti szervek hatáskörében – felhalmozási bevétel	4,6	4,6			
- intézményi hatáskörben - 2020. évi maradvány igénybevétele	49,0	49,0	0,0		
- intézményi hatáskörben - kiemelt előirányzatok között				-55,0	
2021. évi módosított előirányzat	1 384,3	60,2	1 324,1	793,4	68,0

* évközi átadás-átvételek, engedélyezett többletek, elrendelt létszámleépítés, átvett intézmények esetében tételes (intézményenkénti) bemutatás az átvételről

Az előirányzatok felhasználása

Az előirányzatok felhasználása összességében az alábbiak szerint alakult:

Előirányzatok teljesítésének levezetése*I/2A. melléklet*Cím:25, alcím:1, intézmény megnevezése:
Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala

Megnevezés	2020. évi tény	2021. évi eredeti előirányzat	2021. évi törvényi módosított előirányzat	2021. évi módosított előirányzat	2021. évi tény	5/1	5/4
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	millió forintban, egy tizedessel					% -ban	
Kiadás	1 521,6	1 324,1	1 324,1	1 384,3	1 294,7	85,1	93,5
ebből: személyi juttatás	693,8	848,4	848,4	793,4	758,7	109,4	95,6
Bevétel	5,4	0,0	0,0	11,2	11,2	207,4	100,0
Támogatás	1 337,1	1 324,1	1 324,1	1 324,1	1 324,1	99,0	100,0
Költségvetési maradvány	228,1	-	-	49,0	49,0	21,5	100,0
Létszám (fő)	63,0	71,0	-	-	68,0	107,9	-

*eredeti, elemi költségvetésben szereplő létszám

**tény, éves átlagos statisztikai állományi létszám

A **személyi juttatások** módosított 793,4 millió forint előirányzatából a 2021. évben 758,7 millió forint került felhasználásra, amelyet a bizottsági tagok, valamint a Hivatal köztisztviselőinek és munkavállalóinak rendszeres és nem rendszeres személyi juttatására fordított a Hivatal. A személyi juttatásokon belül az alapfeladatokkal összefüggésben kiemelt

jelentősége van a *külső személyi juttatások* előirányzatának, miután a NEBtv. alapján a tudományos kutatómunkára a Bizottság külső szakértőt vehet igénybe, ennek megfelelően az alapfeladat ellátása részben köztisztviselői státuszban lévő kutatókkal, részben kutatási szerződés keretében megbízott kutatókkal történik.

A dologi kiadások fedezetet nyújtottak a kutatási tevékenységhez kapcsolódó felhasználási engedélyek ellentételezésére, a nemzetközi kapcsolattartás érdekében felmerült kiküldetési kiadásokra, a kutatások eredményeként készült tanulmányok, a szakmai rendezvények előadásainak könyv formában történő megjelentetésére, a kutatási eredmények internetes honlapon, oldalakon történő megjelentetésére, valamint a működési, üzemeltetési költségekre.

Működési bevétel jogcímen (készletértékesítés ellenértéke, közvetített szolgáltatások ellenértéke, egyéb működési bevétel) 6,6 M Ft, felhalmozási bevétel jogcímen (immateriális jogok és egyéb tárgyi eszközök értékesítése) 4,6 M Ft, azaz összességében 11,2 M Ft bevétele keletkezett a Hivatalnak, mely többletbevétel előirányzatosítása és felhasználása jóváhagyásra került.

A kincstári rendszer átállása miatt lehetőséget adtak arra, hogy a 2021. december havi béreket ne 2022. januárjában, hanem 2021. decemberében számfejtsék és utalják át a dolgozóknak, erre a Hivatal 30,0 M Ft-ot kapott (államháztartáson belüli megelőlegezések), mely visszafizetésre került 2022. januárjában.

A követelések a tárgyévet megelőző évhez (3,5 M Ft) képest 0,2 M Ft-tal növekedtek, 3,7 M Ft-ra. A növekedést a foglalkoztatottaknak adott előleg sor tízszeresére emelkedése okozta, ugyanakkor a folyósított, megelőlegezett társadalombiztosítás és családtámogatási ellátások elszámolása az előző időszakhoz képest 17%-ra csökkent.

Az előirányzat-maradvány alakulása

A Hivatal 2020. évi maradványát, 49,0 M Ft-ot előirányzatosítás után visszafizette a Központi Maradványelszámolási Alapba.

A Hivatal 2021. évi fel nem használt kiadási előirányzatából a Hivatal tényleges **előirányzat-maradványa** 119,6 millió forint, melyből 30,0 millió forint lekötött maradvány (decemberi bér államháztartáson belüli megelőlegezése) és 89,6 millió forint kiadási megtakarítás, mely nem tekinthető kötelezettségvállalással terheltnek, ennek következtében befizetésre került a Központi Maradványelszámolási Alapba.

2. Egyéb

A vagyon alakulása

A Hivatal mérlegében a vagyoni érték soron kimutatott nettó 124,0 millió forint vagyoni értékű jog jellemzően a kutatások eredményeként létrejött tanulmányok felhasználási jogának ellenértéke. Az ingatlanok mérlegsoron a Budapest VIII., Vas utca 10. sz. alatti székház értéke szerepel 526,3 millió forint összegben; a gépek, berendezések, felszerelések és járművek mérlegértéke 27,8 millió forint, amely az informatikai eszközök, irodai gépek, valamint a hivatali gépjárművek könyvszerinti értékét mutatja. A pénzeszközök záró állományának értéke 85,9 millió forint volt.

A Hivatal fejezeti előirányzatokat nem kezel, vállalkozási tevékenységet nem folytat.